

Høring – rammer for kirkevalget

Jeg begrenser min uttalelse til fire punkter, i følgende rekkefølge:

4.1. Digitalt valg eller digitalt og fysisk valg?

4.3. Ordningen med Nominasjonskomiteens liste

5.2 Spørsmål om lik representasjon fra alle bispedømmene eller vektet representasjon

5.1 Særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte

4.1. Digitalt valg eller digitalt og fysisk valg, herunder spørsmål om henvendelse til velgerne

Jeg slutter meg til Kirkerådets enstemmige forslag, som sikrer alle mulighet til å stemme (modell 2). Et rent digitalt valg vil medføre at noen velgere ikke får stemme, og er ikke akseptabelt.

Henvendelse direkte til velgerne er ikke et eget tema i høringen, men i høringsdokumentet står følgende (s 6): «Det er ikke undersøkt hvorvidt det at det ikke ble sendt ut valgkort, har påvirket valgdeltakelsen.»

Etter mitt skjønn må man gå ut fra at dette har påvirket deltakelsen. En henvendelse, enten i form av valgkort eller sms, kan gi velgerne en følelse av tilhørighet, som kan gi seg utslag i at man stemmer. Ved fremtidige valg bør man vurdere å ta opp ordningen, begrenset til en sms.

4.3. Ordningen med Nominasjonskomiteens liste

Også her støtter jeg det som synes å være en enstemmig uttalelse.

På dette punktet vil jeg supplere høringsnotatets anførsler; følgende formulering i høringsnotatet fremstår som for knapp: «En velger som ønsker å støtte noen kandidater på Nominasjonskomiteens liste, fordi velgeren støtter disse kandidatens synspunkter, vil derfor risikere å være med på å støtte at andre kandidater på samme liste, men med det motsatte synspunktet, blir valgt.» Formuleringen er ikke bare knapp – den *tilslører den svært sterke virkning som anbefalingsaksjoner har, slik at det er vanskelig for velgerne å bli klar over hvor stor risikoen er.*

Det følgende er basert på en artikkel i Vårt Land 1.6.20. Hovedsaken er empiri om hvordan den effekten Kirkerådet berører, har slått ut ved to valg. Som det vil fremgå, har denne effekten vært noe underkommunisert i de formelle evalueringene av valgene – og jeg kan føye til: Også i Kirkerådets dokumenter om erfaringer med valgene.

Analysen av kirkevalget i 2019, i regi av KIFO, tok ikke opp det som har vært det mest problematiske ved dette og forrige valg, nemlig faren for såkalte perverse effekter, at velgere risikerer at deres stemme har stikk motsatt effekt av det de har som intensjon. Det dreier seg ikke om at man ikke når fram med sine preferanser; det dreier seg om at man, som følge av en komplisert valgordning, i realiteten bidrar til kandidater som man er sterkt uenig med, blir valgt, *uten at man er klar over det.* Det er vanskelig å tenke seg et større problem ved et valg enn dette.

KIFOs analyse berører riktignok temaet, når man med referanse til valget i 2015 skriver (s 63) «... Levende folkekirke hadde en aksjon hvor de oppfordret til å stemme frem konservative kandidater fra

Nominasjonskomiteens liste som i utgangspunktet er laget for å reflektere bredden i syn i kirken. Resultatet ble at mer liberale velgere av Nominasjonskomiteens liste indirekte støttet de konservative kandidatene på lista, da de selv ikke hadde en tilsvarende anbefalingsaksjon rettet mot de liberale kandidatene på Nominasjonskomiteens liste (...). Dette ble trukket frem som problematisk i debatten som foregikk i etterkant av valget».

Her er det for det første å si at debatten om dette primært fant sted *forut for* valget i 2015 – KIFO har nok ikke lest Vårt Land fra 2015.

Viktigere er det at samme debatt hadde man også forut for valget i 2019, da med utgangspunkt i at ikke-partiet Frimodig kirke «oppfordret til å stemme frem konservative kandidater fra Nominasjonskomiteens liste», for å bruke KIFOs formulering. Man har altså ikke lest Vårt Land for 2019 heller.

Det helt sentrale i denne debatten var at Kirkerådets administrasjon, som ansvarlig for valget, ikke gjorde oppmerksom på faren for perverse effekter, selv om det altså forelå en evaluering som pekte på dette – man valgte en slik grad av nøytralitet at *velgerne ikke fikk fullstendig informasjon om en lite gjennomskinnelig valgordning*.

Den totale effekten av aksjonen fra Frimodig kirke, som både KIFO og Kirkerådet har ignorert, var i 2019 slik:

I fem bispedømmer anbefalte Frimodig kirke bare en enkelt kandidat, og det er nærliggende å tro at en god del konservative velgere da foretrakk Bønnelista, fremfor å kumulere fram en enkelt konservativ kandidat på en liste hvor de øvrige kandidatene ikke hadde oppnådd anbefaling.

I Oslo har det ikke latt seg gjøre å få full klarhet i om Frimodig kirke overhodet anbefalte noen som ble ansett som verdige til å kumuleres fram. Det var i kunngjøringer oppgitt hvordan man skulle gå fram for å vite hvem som var funnet verdige, men altså ikke kunngjort noen navn. Slik manglende åpenhet burde vært et tema i KIFOs analyse av valget.

Hva angår de resterende fem bispedømmene ble resultatet slik: I Nord-Hålogaland fikk nominasjonskomiteens liste to mandater, begge gikk til kandidater anbefalt av Frimodig kirke. I Møre fikk lista tre, alle tre gikk til anbefalte. Tilsvarende i Stavanger, selv om man der måtte sende epost for å vite hvem som var anbefalt – altså en delvis skjult aksjon. I Agder fikk NK-lista to mandater, begge gikk til anbefalte kandidater. Bare i Bjørgvin lyktes man ikke: Lista fikk tre mandater, og Frimodig kirke hadde anbefalt tre, men bare en av dem kom inn.

I sum: I disse fem bispedømmene fikk nominasjonskomiteens lister 13 mandater, 11 av dem gikk til kandidater som var anbefalt av Frimodig kirke, det tilsvarer 85 prosent. (For enkelte av disse kandidatene kan det være slik at de på et tidspunkt meddelte at de ikke ønsket å være anbefalt av Frimodig kirke. Dette endrer likevel ikke på det faktum at FK fikk valgt 11 av dem som man anbefalte.)

Dette resultatet burde kommet fram i analysen av valget, så meget mer som KIFO etter valget i 2015 foretok en gjennomgang av anbefalingsaksjonene, og konkluderte slik, hva angår aksjonen som Levende folkekirke iverksatte overfor nominasjonskomiteens lister: Andre kandidater «... ble nesten radert ut ...» (s 38). De som ikke ble anbefalt klarte «... i svært liten grad ... å bli valgt. På et vis kan man si at disse kandidatene ble "offer" for ... en godt organisert aksjon» (s 36). Videre: Det er «... lett å se at dette var en vellykket strategi. Det er mindre grunn til å tro at grupperingen hadde klart å oppnå like stor innflytelse ved å stille egne lister, da det er langt vanskeligere å kapre mandater enn å påvirke personvalget» (s 128).

Ved valget i 2019 lyktes ikke Frimodig kirke like godt som Levende folkekirke i 2015. Men det var fordi man ikke fant mer enn en enkelt verdig kandidat i noen bispedømmer. Der man fant flere verdige, lyktes man, minst like godt som Levende folkekirke i 2015. Og for liberale velgere var det slik at de, med KIFOs formulering fra omtalen av valget i 2015, «indirekte støttet de konservative kandidatene på lista», og dermed økte deres sjanser for å bli valgt.

Nominasjonskomiteens lister ble i mange bispedømmer partilister for ikke-partiet Frimodig kirke, som følge av en valgordning som det var svært vanskelig for velgerne å gjennomskue.

I et avsluttende kapittel reiser KIFO fire spørsmål, med referanse til om valget var demokratisk: Hvor mange deltar? Hvor sterkt involvert er man i valget? Hva og hvor mye kan man påvirke? Men man stiller ikke spørsmålet: *Hvor mange ble lurt?*

Ved valget i 2023 fikk Frimodig kirke 7 mandater. Når dette sammenliknes med de 11 anbefalte man fikk inn i 2019, får man en klar dokumentasjon av KIFOs påpekning av at «... det er langt vanskeligere å kapre mandater enn å påvirke personvalget».

5.2 Spørsmål om lik representasjon fra alle bispedømmene eller vektet representasjon

Jeg vil uttale meg om dette spørsmålet før jeg går inn på spørsmålene om særskilt representasjon for prester og leke ansatte.

Jeg slutter meg til flertallet, som går inn for vektet representasjon.

Selv om den nærmere vektning ikke er skissert, vil jeg allerede nå tilkjennegi at man bør ha slik respekt for velgerne at man unnlater å gi dem ulik vekt.

At man ved fordeling av representanter ved Stortingsvalg tar andre hensyn, som bl a areal, er etter mitt skjønn ikke et tungt argument i kirkelig sammenheng. I forvaltningen av kongerikets ve og vel er arealforvaltning viktig, i bl a saker om natur- og miljøvern, og bør derfor tas hensyn til ved fordelingen: De fylker som har mye areal, bør få noe større innflytelse. Selv om forvaltning av skaperverket kan ses på som et viktig kirkelig anliggende, er det vel imidlertid slik at dette er et ansvar som er uavhengig av hvor man bor. Derfor er det vanskelig å se at areal skulle ha betydning for valg til organer som primært skal forvalte DNK.

Hvis man vil spare seg for kompliserte utregninger i fordelingen, kan det være hensiktsmessig at bispedømmene får ett mandat per påbegynte 50.000 velgere; bikker man over f eks 300000, får man 7 mandater. Dette vil gi cirka 60 leke delegater, når medlemstallet er ca 3 millioner. Tabellene i høringsnotatet vil vise hvor mange representanter det enkelte bispedømme får.

På tilsvarende måte som man må ta bryderiet med å åpne for at det skal være mulig å stemme på annen måte enn digitalt, må man se bort fra de komplikasjoner som man ifølge høringsnotatet vil få ved vektet representasjon. Kirken må ha en valgordning som følger det vanlige prinsipp 'en kvinne, en stemme', og ikke legge opp til at dette bare skal gjelde i Møre, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland, mens man i Bjørgvin, Borg og Oslo har ordningen 'en kvinne, en halv stemme', og resten av bispedømmene noe midt i mellom.

5.1 Særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte

Her heter det i høringsnotatet: «Kirkerådets flertall på ni medlemmer mener likevel at ordningen med særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte bør opprettholdes. Et mindretall på åtte medlemmer mener at ordningen med særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte bør vurderes.»

Jeg mener ordningene bør avvikles. Ordningen med tre ansatte (inkl biskopen) fra hvert bispedømme innebærer en så vesentlig fordel for små bispedømmer at det underminerer den proporsjonale fordelingen av ordinære representanter som jeg legger til grunn, jfr ovenfor.

De ulike grupper ansatte bør møte med en enkelt representant uten stemmerett men med forslagsrett, antagelig valgt fra angjeldende fagforening. Det vil sikre at alle grupper ansatte kan bli hørt. Slik det nå er, er det tilfeldig hvilke grupper ansatte som er representert i Kirkemøtet. Siden antall grupper er mindre enn 22, vil denne ordningen innebære innsparinger.

Det er tenkelig, men kanskje mildt kjettersk, å legge opp til at biskopene er representert på tilsvarende måte, ved preses. Mange vil kanskje finne dette rart. Men det er også litt rart at biskopene i visse saker skal avgi uttalelse overfor Kirkemøtet, som de så også deltar i voteringen over. I lærespørsmål kan forholdet mellom Bispemøtet og Kirkemøtet reguleres ved svært strenge krav til flertall i sistnevnte, f eks kan det kreves $\frac{3}{4}$ flertall i Kirkemøtet for et vedtak av denne art, som går mot (et flertall i) Bispemøtet.